עין משפט נר מצוה

קבה א מיי' פ"ב מהל' אבות הטומאה הלכה ג:
קבו ב מיי' שם פי"ו הלכה ג:
קבז ג שם הלכה ו:

רבינו חננאל

ואקשינן עלה והא על הסכין נמי קתני שהוא טהורה, ליתני ר"ע זכינו שאין טומאה במקדש לא לידים ולא לכלים. ודחינן הכי אותה העת שנשנית משנה זו לא גזרו רבותינו טומאה על הכלים אפילו בחוץ, והכלים בכל מקום טהורים היו אם נגעו במשקין טמאין וכל שכן במקדש, אבל הידים שבחוץ טמאות, הוצרך ר"ע לומר כי במקדש לא גזרו עליהן טומאה. ואתקיף עלה רבא והא אשכחן דידים וכלים כאחת גזרו עליהן, דתנינן י"ח דבר גזרו בו ביום ומהן הידים וטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין. ומשני רבא הכי הנח לסכין דאפילו בחולין לא מטמיא, כי מאין תרד לה טומאה לסכין זו. אם מנגיעת הבשר בסכין. הא קיימא לן אין אוכל מטמא כלי, והסכין כלי הוא, ואם נאמר כיון שנגע בו המחט נטמא הסכין מן המחט. המחט כלי והסכין כלי הוא ואין כלי מטמא כלי ועמדו דברי רבא. ובאנו לחקור על זה המחט מאיזה דרך טמאה הבשר, ואמרנו אם המחט עצמה מטמאתה מספק דחיישינן שמא מחט זו טמאה היתה, הא אמרינן לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים. ואוקמא רב יהודה במחט ידועה שנטמאת בטמא מת, ונמצא עכשיו בבשר שאינה ספק אלא ודאי. ור' יוסי בר אבין אוקמא בפרה חסומה, ובאה מחוץ לירושלים, שנתברר כי זו המחט מחוץ לירושלים בלעתה. וכי לא גזרו טומאה על ספק כלים, הני מילי בירושלים, אבל חוץ לירושלים גזרו, וזו המחט מחוץ לירושלים היא. וחזרנו לדקדק על מי שאמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים, למה הוצרך לומר זה, והלא שנינו כל הרוקין הנמצאים בירושלים כו', ופשוטה היא. ועוד הא דאמרינן לא גזרו על ספק כלים הנמצאים בירושלים, למה הוצרך לאמרו. והרי משנה שלימה שנינו בשקלים פ"ח כל הכלים הנמצאין בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאים. ודייקינן הני ודאי טמאים נינהו דמוכחא מילתא דלאטבולינהו בעי. הא ספק טהורין. ואמרינן אדרבה דייק מסיפא. דקתני דרך עליה טהורין. דמוכחא מילתא דודאי הטבילן, הא אחריני כולהו דאיכא למיחש שמא טמאין הן. ואפילו בספק טמאין. ואסיקנא לעולם רישא דוקא וסיפא למעוטי גזיאתא. פירוש הכלים הנמצאים דרך מעבר בבית הטבילה, דלא ידיע דרך עליה או דרך ירידה, ואתיא סיפא לאשמעינן שהן טמאים, וכי אינן טהורין אלא הנמצאין דרך עליה בלבד. ופירוש גזיאתא, כדכתיב וכן נגוזו ועבר. וכדמתרגמינן עבורו גזו. והני מילי

בכתם ידים והנהו ידים דכל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות אינו אלא לקדשים כדמוכח בחגיגה ותירץ ר"י דהך גזירה ודאי אינה ההיא דחגיגה אלא מסתמא כשגזרו אסתם ידים שיהיו שניות (א) גזרו כמו כן מסתמא על ידים הנוגעות בראשון שיהיו שניות הלכך הני ידים שנגעו במחט שהוא ראשון היה להם להיות שניות אלא דאין טומאת ידים במקדש: **ונימא אין טומאת ידים וכלים במקדש.** תימה לר"י ממה היה לו לכלי ליטמא אי ממשקין הא משקין בית מטבחיא דכן וי"ל דר"ע היא דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא א"כ לית ליה שיהא דכן וזה אין נראה לו דלר' עקיבא יהיו דכן מלטמא כלים וא"ת דילמא כי אמר ר"ע זכינו עדיין לא נגזרה גזירה דכלים וגזירה דידים לקדש כבר נגזרה כדאמרינן בפ"ק דשבת (ד' טו. ושם) דשלמה גזר לקודש ואינהו גזרו לתרומה וי"ל דגזירה דכלים היינו בי"ח דבר וי"ח דבר קדמו לר"ע וא"ת מנא ליה לגמרא שאין טומאת כלים במקדש דילמא בי"ח דבר גזרו על כלים אף במקדש והא דקתני שהסכין טהור ההיא נשנית קודם י"ח דבר שהיה מעלותו של ר' חנינא סגן הכהנים וי"ל דאם איתא דגזרו בי"ח דבר טומאה על הכלים במקדש ה"ל למיתני בההיא בשום מקום לאשמעינן דההיא דקתני שהסכין טהור קודם גזירה נשנית: **תרווייהו בו ביום גזרו.** תימה דידים לקודש (נ)שלמה גזר וי"ל דר"ע א"ח דבר קאי שהיתה מחלוקת והכי קאמר בי"ח דבר כשעסקו בדיני ידים לא רצו לגזור טומאת ידים במקדש(ס): **האי סכין דנגע במאי.** וס"ל דמיירי בלא משקין: **אין כלי מטמא כלי.** ולית ליה דרב יהודה דמוקי לה במחט טמא מת דהשתא כלי מטמא כלי אלא כרבי יוסי דאמר כגון שהיתה פרה חסומה: **הא ברשות היחיד ספיקו טמא.** תימה הא איצטריך לאוקמה ברשות הרבים משום ידים דספיקו ברה"י טמא: **מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא.** פי' האי מחט כלי שנגע במחט דבטומאה לא בעינן שיהא בו דעת לישאל אלא המיטמא לחודיה דאם לא כן כל טומאת מת ושרץ אפילו ברה"י יהא ספיקו טהור: **ואמר רבי יוחנן וכו'.** ה"מ לאתויי דזעירי דמשני (נדה ד' ה:) למעט לעת שבנדה עושה משכב ומושב אע"ג דמשכב ומושב אין בו דעת לישאל כשחברותיה נושאות אותה במטה: לא

ונימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ר' יוסי בר' חנינא ידים קודם גזירת כלים נשנו אמר רבא והא תרווייהו בו ביום גזרו [א]דתנן הספר והידים והטבול יום והאוכלין והכלים שנטמאו במשקין אלא אמר רבא הנח לטומאת סכין דאפי' בחולין נמי לא מטמא האי סכין דנגע במאי אילימא דנגע בבשר הא אין אוכל מטמא כלי ואלא דנגע במחט והא [ב]אין כלי מטמא כלי האי מחט מאי עבידתיה אי נימא ספק מחט והא איתמר ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים אמר רב יהודה אמר רב כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר ר' יוסי ברבי אבין אמר כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים: גופא ר' אלעזר ור' יוסי בר' חנינא חד אמר לא גזרו על ספק הרוקין שבירושלים וחד אמר לא גזרו על ספק הכלים שבירושלים רוקין תנינא כלים תנינא רוקין תנינא [ג]דתנן כל הרוקין הנמצאין בירושלים טהורין חוץ משל שוק העליון לא צריכא אף על גב דאיתחזק זב כלים תנינא [ד]דתנן כל הכלים הנמצאים בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאין הא דעלמא טהורין ולטעמיך אימא סיפא דרך עליה טהורין הא דעלמא טמאין אלא רישא דוקא וסיפא לאו דוקא ולאפוקי גזייתא ולרב דאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בבשר כיון דאמר מר [ה]בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל אדם וכלים נמי ליטמא אמר רב אשי זאת אומרת [א]עזרה רשות הרבים היא והוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור הא ברשות היחיד ספיקו טמא הוא מכדי האי מחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא [ב][ו]וכל דבר שאין בו דעת לישאל בין ברה"ר בין ברה"י ספיקו טהור משום דהוי ספק טומאה הבאה בידי אדם ואמר רבי יוחנן [ג][ז]ספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין

זכות וטובה וריוח ותקנה היא לנו מהפסד קדשים שלא נגזרה גזרת ידים במקדש ליטמא כדבר שאין מטמא אדם דהאי מחט מוקמי ליה דלאו בר טמויי אדם הוא דאילו חוץ למקדש מטמאים ידים בטומאה כל דהו אפילו סתמן משום ידים עסקניות: **ונימא.** נמי זכינו שאין טומאת כלים במקדש מדרבנן בדבר שאין מטמא מן התורה דאילו בחולין גזור רבנן ביה טומאה ואף על גב דמדאורייתא טהור כדתנן גבי י"ח דבר והאוכלים והכלים שנטמאו במשקין והכא קתני סכין טהור: **ידים קודם גזירת כלים נשנו.** ליטמא מדרבנן וכשהעידו עדות זו עדיין לא נגזרה גזירת חכמים על טומאת כלים דרבנן לפיכך לא יוכל לומר זכינו שאין טומאת כלים במקדש דההיא שעתא אפי' בעלמא נמי לא הואי: **בו ביום.** בעליית חנניה בן חזקיה בן גרון כילאות השבת(ח) דתנן אלו פוסלין את התרומה: **הספר.** והתם(ט) מפרש טעמא משום תקנת ספרים שהיו מניחין את הספרים עם התרומה ועכברים אוכלים אותם: **והידים.** אפילו סתמן אם נגע בתרומה בלא נטילת ידים: **והטבול יום.** והתם(י) פריך הא דאורייתא היא ומשני שמי מכאן טבול יום: **אלא אמר רבא.** ודאי כבר נגזרה על הכלים מדרבנן שיטמאו במשקין ומיהו הכא ליכא משקין והנח לטומאת סכין דאפילו בחולין שלא חשו להפסידן לא שייכא בהו הכא טומאה לסכין דהאי סכין דנגע במאי שיטמאוהו לא בשר ולא מחט אין יכולין לטמאו דאין אוכל ולא כלי שאינו אב הטומאה מטמאין כלים אפילו מדרבנן ולא גזרו חכמים מדבריהם טומאה על הכלים אלא שיטמאו מן המשקין ומשום משקה זב וזבה: **מאי עבידתיה.** דמטמא בשר: **ספק מחט.** לא ידעינן אי טמא אי טהור ושל מי היתה: **על ספק הרוקין.** לומר שמא של זב או של נדה הן ורוקין(כ) אב הטומאה הן לטמא אדם דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב: **מחט של טמא מת.** שהוא אב הטומאה והמחט עצמו אב הטומאה דחרב הרי הוא כחלל(ל) ולקמיה פריך אמאי הסכין והידים טהורין אף גופו של כהן טמא הוא וצריך טבילה והערב שמש דאורייתא: **רבי יוסי בר' אבין אמר.** לעולם ספק מחט וכגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים דודאי מעלמא אתי דמשנכנסה לשם לא בלעתה דהוו להו ספק כלים של מקומות אחרים: **של שוק העליון.** שם היו מתקבלין טמאין שלא לטמא את חבריהם: **ואע"ג דאיפסוק וכו'.** שראינוהו עובר בשוק זה שנמצא בו רוק אשמעינן דלא גזרו דכולי האי לא שמעינן ממתני': **בדרך אחת היו יורדין לבית הטבילה ועולין בדרך אחרת.** הנמצאין בדרך הירידה טמאין דמאי בעו התם אלא טמאין היו והיה רוצה להטבילן ונפלו ממנו: **דרך עליה טהורים.** שהטבילן: **ולטעמיך אימא סיפא כו'.** ומהא ליכא למשמע מינה דאיכא למידק מרישא הכי ומסיפא הכי ואשמעינן הנך אמוראי לעיל דאמרי לא גזרו דרישא דוקא דקתני בדרך ירידה הוא דמטמאין הא דכל העיר טהור וסיפא דקתני דרך עליה טהורין לא תידוק מינה הא דכל העיר טמאין אלא לאפוקי גזייתא מבואות קטנים שהיו סמוך לדרך ירידה ועליה ופעמים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים עולין והנהו טמאין היו מספק שהרי מתחלה טמאין היו ספק נפלו בירידה ספק בעליה ומספקא לא נפקי מטומאה אבל שאר כלים ספק נטמאו ספק לא נטמאו לא גזרו עליהן מספק: **כיון דאמר מר חרב הרי הוא כחלל.** וזו נגעה בטומאת מת שהוא אב הטומאה ונעשה גם המחט אב הטומאה ואמאי הסכין והידים טהורות: **אדם וכלים נמי ליטמא.** דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים בין כלי את כלי בין אדם את אדם בין אדם כלי וכלי אדם כפרשת זאת חקת התורה בספרי(מ): **עזרה רשות הרבים היא.** לטומאה ואדם וסכין ספק נגעו במחט זה ספק לא נגעו והויא לה ספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור: ופרכינן **הא רה"י הוי ספיקו טמא.** הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין. ול"ג האי מחט אלא מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא ואי גרסי' ליה הכי מפרשינן מכדי האי עדות דמחט דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסכין וכל מי שאין בו דעת לישאל כו' דכל ספק טומאה מסוטה גמרי' מה סוטה רה"י ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאות ברשות היחיד ספיקו טמא ומינה מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לאו אף כל שיש בו דעת לישאל כגון אדם ספק נגע בשרץ ספק לא נגע דיש בו דעת שיכולין לשואלו אם נגע והוא אינו יודע ספיקו טמא: **הבאה בידי אדם.** אדם היה עסוק בה ואם נגע בו הסכין במחט על ידי אדם הוא הלכך אם עזרה רשות היחיד ספיקו טמא:

נשאלין

מסורת הש"ס

א) שבת יג: [זבים פ"ה מי"ב], ב) [ברכות נב: חגיגה כ.], ג) שקלים פ"ח מ"א], ד) שם [מ"ב], ה) [לעיל יד: ופ"ז], ו) [סוטה כח: נדה ד: ה:], ז) נדה ה:, ח) [שבת יג:], ט) [שם יד.], י) [שם:], כ) [והוקן רש"ש], ל) [לעיל יד:], מ) [חקת יט טו, כג], נ) [שבת טו.], ס) [וע"ע תוס' שבת טו: ד"ה אלא].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שאין וכו' אסתם ידים שיהיו שניות לתרומה גזרו כמו כן מסתמא על ידי הנוגעות בראשון שיהיו שניות לתרומה הלכך הני ידים שנגעו בבשר שהוא ראשון:

מוסף רש"י

הספר. כל כתבי הקודש, תורה נביאים וכתובים, פוסלין תרומה במגען (שבת יג:). **והידים.** סתמן קודם נטילתן (שם). **אין כלי,** שאינו אב הטומאה, מטמא כלי (ברכות נב.). **בחלל חרב.** הרי חרב כחלל, מתכת שנגע במת הרי הוא אבי אבות הטומאה כמת עצמו, ושנגע בטמא מת הרי הוא אב הטומאה כמוהו, גזרת הכתוב הוא במתכת אבל טומאת מת ולא אבל שאר טומאות (לעיל יד: וכעי"ז חולין ג. הובא לעיל יד:). **דבר שאין בו דעת לישאל.** אם נגע אם לא נגע (נדה ד:). **ספק טומאה הבאה בידי אדם.** כגון נושא שרץ בידו, ספק נגע בכלי המונח על גבי קרקע ספק לא נגע, ואע"פ שאדם לא היה עסוק בכלי המיטמא, הואיל והטומאה באה ע"י אדם, ספק נגעה הטומאה בכלי ספק לא נגעה, חשבינן לה כמו שיש לו דעת לישאל וברה"י ספקו טמא (נדה ה.).

רבינו חננאל (המשך)

בבית הטבילה בלבד, אבל בירושלים הכל טהור. וגם מי שאמר לא גזרו על ספק כלים שבירושלים, דוקיא דהא מתניתין קמ"ל. וחזרנו להקשות כי מחט זו אם מחט טמא מת ודאי היא. אי הכי אדם וכלים נמי תטמא, דהא קיימא לן בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל, וכבר פירשנוהו למעלה בענין נר של מתכת שהוא טמא מת. ודחי רב אשי עזרה ברשות הרבים היא, והתנן בטהרות פ"ו ספק טומאה ברשות הרבים טהור, עד שיאמר נגעתי, ואקשינן עליה ומכלל דברשות היחיד כי האי גוונא טמא, והתנן בפ"ג חרש שוטה וקטן שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי אלו בחזקת טהרה, וכל הפקח בחזקת טומאה, וכל שאין בו דעת לישאל ספקו טהור, והא חרש שוטה וקטן מפני שאין בו דעת להשאל ספקו טהור, וכל שכן מחט. ומשני כיון שהיא ספק טומאה הבאה בידי אדם. פירוש שהמתעסק בבשר הרי פקח הוא, כמי שיש בו דעת להשאל דמי. כר' יוחנן דאמר

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones